

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

บทบาทและหน้าที่ของสื่อมวลชนในสังคมมีมากมาย เพราะสื่อมวลชนเป็นตัวกลางที่จะแสดงออก และถ่ายทอดความนึกคิดและศิลปะวิทยาการทั้งหลายให้คงอยู่และสืบทอดต่อไป สื่อมวลชนจึงถือเป็นกลไกที่สำคัญที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในสังคม เพื่อไปสู่เป้าหมายของการพัฒนาสังคม และมีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการศึกษา

บทบาทของสื่อมวลชนที่มีส่วนในการช่วยพัฒนาการศึกษานั้น มีลักษณะสำคัญว่าการศึกษาในโรงเรียนธรรมดา ระบบการศึกษาเริ่มต้นจากการสอนให้คนอ่านออกเขียนได้ ต่อจากนั้นก็มุ่งสอนให้นักศึกษาใช้ทักษะในการอ่านการเขียนของตนแสวงหาความรู้ต่อไป แต่สื่อมวลชนโดยเฉพาะโทรทัศน์นั้น มีส่วนช่วยในการพัฒนาการศึกษาโดยวิธีการถ่ายทอดความรู้หรือข่าวสารที่ง่าย ตรง และรวดเร็วมากกว่า ผู้รับไม่ต้องมีทักษะพิเศษอะไรเลยในการที่จะรับรู้สิ่งที่เห็นและได้ยินทางโทรทัศน์

โทรทัศน์สามารถปรับเนื้อหาให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ อย่างรวดเร็ว ตลอดจนสามารถกระตุ้นถึงอารมณ์และสติปัญญา เพราะเป็นสื่อที่รวมเอาคุณลักษณะของสื่อมวลชนอีก 3 ประเภทเข้าไว้ด้วยกันคือ ภาพยนตร์ วิทยุกระจายเสียง และหนังสือพิมพ์ ดังนั้นจึงสามารถใช้ในการสร้างการจูงใจได้ดีพอๆ กับการให้ความรู้และข่าวสาร นอกจากโทรทัศน์จะใช้เป็นเครื่องมือทางการศึกษาโดยตรงแล้ว ยังเป็นเครื่องมือส่งเสริมการพัฒนาการทั่วไปอีกด้วย

แม้กระนั้น รายการโทรทัศน์ในประเทศไทยก็ยังเป็นรายการที่มุ่งให้ความบันเทิงเสียส่วนใหญ่ เนื่องจากกลไกทางธุรกิจของแต่ละสถานีโทรทัศน์ต่างก็ต้องแย่งชิงจำนวนผู้ชม เพื่อดึงให้ผู้ประกอบการธุรกิจต่างๆ และเอเยนซีโฆษณามาซื้อเวลาในการโฆษณา แต่รายการประเภทมุ่ง

¹ วิจิตร ภัคดิรัตน์, “การจัดรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษา,” ใน เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดรายการวิทยุและโทรทัศน์, หน่วยที่ 7 (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2530), น. 158.

ส่งเสริมความรู้และจินตนาการด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีก็ยังมีจำนวนน้อยนิด อีกทั้งเท่าที่มีอยู่ก็ยังไม่ออกอากาศในช่วงเวลาที่ไม่เหมาะสม

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) ซึ่งเป็นหน่วยงานในสังกัดของกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ในฐานะที่เป็นผู้ดำเนินงานวิจัยและพัฒนาทั้งกำลังคนและโครงสร้างพื้นฐานด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศไทย ภายใต้วิสัยทัศน์ที่ว่า "สวทช. เป็นพันธมิตรร่วมทางที่ดี ผู้ส่งมอบความรู้ด้วยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี"² ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ให้แก่เยาวชนและประชาชนทุกระดับ อันจะเป็นรากฐานที่ดีสำหรับการพัฒนาประเทศในระยะยาวต่อไป จึงได้ร่วมมือกับบริษัท อสมท. จำกัด (มหาชน) ซึ่งลิขสิทธิ์รายการ "Mega Clever ฉลาดที่สุดสุด" จากประเทศเยอรมนี โดยมีจุดประสงค์เพื่อกระตุ้นให้เยาวชนและประชาชนทั่วไปได้ตระหนัก และมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากยิ่งขึ้น ตลอดจนส่งเสริมให้เกิดสังคมอุดมปัญญาผ่านรูปแบบรายการที่สนุกสนาน ทำทายและชวนติดตาม³

รายการ Mega Clever ฉลาดที่สุดสุด เป็นรายการควิซโชว์ (Quiz Show) แนวทดลองวิทยาศาสตร์ที่นำความเข้มข้นของเนื้อหามาผสมผสานกับความบันเทิง ทำให้วิทยาศาสตร์เป็นเรื่องที่สนุกและเข้าใจได้ง่าย เพื่อให้เยาวชนและสังคมไทยได้รู้เท่าทันความก้าวหน้าของเทคโนโลยีต่างๆ ของโลกที่พัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปอยู่เสมอ นอกจากนี้ยังเป็นช่องทางใหม่ของแหล่งเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งจะเป็นอีกวิธีการหนึ่งในการปลูกฝังกระบวนการคิดแบบวิทยาศาสตร์ให้กับประชาชนทุกระดับ

ด้านรูปแบบรายการจะแบ่งเป็น 3 ช่วง⁴ คือ ช่วงที่ 1 เป็นการนำรายการของประเทศ

² สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, "วิสัยทัศน์ / พันธกิจ,"

<http://www.nstda.or.th/index.php?option=com_content&task=view&id=5&Itemid=58>,

1 พฤศจิกายน 2549.

³ ศูนย์เทคโนโลยีโลหะและวัสดุแห่งชาติ งานประชาสัมพันธ์และนิทรรศการ, "สวทช. กระทรวงวิทย์ จับมือ อสมท. อิมพอร์ตรายการ "ฉลาดที่สุด สุด" (Mega Clever) ส่งเสริมสังคมอุดมปัญญา," <<http://www.mtec.or.th/th/newsdetail.asp?newsid=41>>, 1 พฤศจิกายน 2549.

⁴ ผู้จัดการออนไลน์, "Mega Clever: ฉลาดที่สุดสุด ควิซโชว์แนววิทย์ แพร่ภาพวันแรก 2 มี.ค. !!," <<http://www.manager.co.th/Science/ViewNews.aspx?NewsID=9490000029039>>,

1 พฤศจิกายน 2549.

เยอรมนีมาแปลและพากย์เป็นภาษาไทย โดยมีพิธีกร 2 คน คือ ไวกาลด์ โบนิง (Wigald Boning) และ บาร์บารา อีลิคมาน (Barbara Eligmann) และมีผู้ร่วมแข่งขัน 2 คน แข่งขันกันตอบปัญหาวิทยาศาสตร์ โดยในการตอบคำถาม ผู้ร่วมแข่งขันจะเลือกตอบคำถามจากตัวเลือกที่มีให้ พร้อมกับบอกเหตุผลสำหรับการเลือกหรือไม่เลือกคำตอบนั้นๆ ด้วย ซึ่งในการเฉลยคำถามนั้น พิธีกรฝ่ายชายซึ่งก็คือ ไวกาลด์ โบนิง จะเป็นผู้ทดลองให้เห็นผลกันจริงๆ ช่วงที่ 2 เรียกว่าช่วงสนุกคิดกับ สวทช. จะเป็นรายการสารคดีที่จัดทำโดย สวทช. นำเสนอผลงานวิจัยต่างๆ ที่ประสบความสำเร็จของคนไทยเป็นเวลา 3 นาที เพื่อให้สังคมได้ทราบความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศไทย ส่วนช่วงสุดท้ายจะให้ผู้ชมทางบ้านร่วมสนุกโดยโทรศัพท์เข้ามาตอบคำถามกับทางรายการ โดยผู้ตอบคำถามถูก 5 คนแรกจะได้รับรางวัล

รายการ Mega Clever ฉลาดสุดสุด ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์โมเดิร์นไนน์ทีวี ทุกวันพฤหัสบดี ช่วงหลังข่าวภาคค่ำ ในเวลา 20.30-21.30 น. โดยเริ่มออกอากาศครั้งแรกในวันที่ 2 มีนาคม 2549 เวลา 20.30 น. เพื่อแนะนำรายการ (Preview) และเริ่มออกอากาศอย่างเต็มรูปแบบในวันที่ 9 มีนาคม 2549 เวลา 20.30-21.30 น. จนกระทั่งถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีการนำเอาส่วนที่เคยออกอากาศไปแล้วมาออกอากาศซ้ำ ในวันอาทิตย์ เวลา 12.00-13.00 น. อีกด้วย

สำหรับรายการ Mega Clever ฉลาดสุดสุด ถือเป็นจุดหนึ่งของการทำวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้เป็นเรื่องใกล้ตัวประชาชนที่ได้รับการตอบรับดีมาก จากในระยะแรกๆ ที่มีผู้ชมเพียงไม่กี่แสนคน จนถึงในปัจจุบันที่มีผู้ชมถึง 3-4 ล้านคนต่อตอน โดยในจำนวนนี้มีกว่า 2-3 หมื่นคนที่ได้โทรศัพท์มาร่วมตอบคำถามกับทางรายการด้วย จึงเห็นได้ว่ากระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ ได้ดำเนินการมาถูกทิศทางแล้ว⁵

การศึกษาการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจต่อรายการ Mega Clever ฉลาดสุดสุด ทางสถานีโทรทัศน์โมเดิร์นไนน์ทีวี ในครั้งนี้ ผู้ศึกษาต้องการที่จะศึกษากลุ่มผู้ชมที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร เนื่องจากเนื้อหาสาระที่รายการนำเสนอั้นเหมาะสมสำหรับทุกเพศทุกวัยและเป็นวิทยาศาสตร์ที่ทุกคนสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน โดยการศึกษาครั้งนี้จะเปรียบเสมือนเสียงสะท้อนที่มาจากประชาชนทั้งหลาย ว่ามีความพึงพอใจต่อเนื้อหาและรูปแบบของรายการโทรทัศน์ที่เป็นกรณีศึกษาเพียงใด และมีการนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันบ้างหรือไม่

⁵ ผู้จัดการออนไลน์, “แฟนฯ กระหึ่ม "อันซีนเมก้าเคลฟเวอร์" บ่นอุปถ้อยให้รอถึง 3 ชม.,” <<http://www.manager.co.th/Science/ViewNews.aspx?NewsID=9490000100007>>, 5 พฤศจิกายน 2549.

ซึ่งผู้ศึกษาหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลการศึกษาในครั้งนี้จะสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา
รายการที่ให้ความรู้คู่กับความบันเทิงที่มีคุณภาพต่อไปในอนาคต

ปัญหาของการศึกษา

1. ลักษณะทางประชากรศาสตร์ของผู้ชมในเขตกรุงเทพมหานคร ที่เปิดรับชมรายการ
Mega Clever ฉลาดที่สุดสุด เป็นอย่างไร
2. พฤติกรรมการเปิดรับชมรายการ Mega Clever ฉลาดที่สุดสุด ของผู้ชมในเขต
กรุงเทพมหานคร เป็นอย่างไร
3. การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้ชมในเขตกรุงเทพมหานคร จากการชม
รายการ Mega Clever ฉลาดที่สุดสุด เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงพฤติกรรมการเปิดรับชมรายการ Mega Clever ฉลาดที่สุดสุด ของ
ผู้ชมในเขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากการชมรายการ Mega Clever
ฉลาดที่สุดสุด ของผู้ชมในเขตกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะทางประชากรศาสตร์กับพฤติกรรมการ
เปิดรับชมรายการ Mega Clever ฉลาดที่สุดสุด ของผู้ชมในเขตกรุงเทพมหานคร

สมมติฐานการศึกษา

1. ประชากรในเขตกรุงเทพมหานคร ที่มีคุณลักษณะทางประชากรศาสตร์แตกต่างกัน
มีพฤติกรรมการเปิดรับชมรายการ Mega Clever ฉลาดที่สุดสุด แตกต่างกัน
2. พฤติกรรมการเปิดรับของผู้ชมในเขตกรุงเทพมหานคร มีความสัมพันธ์กับการใช้
ประโยชน์จากการชมรายการ Mega Clever ฉลาดที่สุดสุด
3. พฤติกรรมการเปิดรับของผู้ชมในเขตกรุงเทพมหานคร มีความสัมพันธ์กับความพึง
พอใจจากการชมรายการ Mega Clever ฉลาดที่สุดสุด

ขอบเขตการศึกษา

1. การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาถึงการเปิดรับชม การใช้ประโยชน์ และความพึงพอใจ ต่อรายการ Mega Clever ฉลาดที่สุดสุด ทางสถานีโทรทัศน์โมเดิร์นไนน์ ทีวี ระหว่างวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2550 – 13 พฤษภาคม 2550
2. กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครที่เปิดรับชมรายการ Mega Clever ฉลาดที่สุดสุด ที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์โมเดิร์นไนน์ ทีวี ทั้งที่เปิดรับเป็นประจำและเป็นครั้งคราว จำนวน 400 คน
3. การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีรูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวัดผลเพียงครั้งเดียว (One-Shot Case Study)

นิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้อง

รายการ Mega Clever ฉลาดที่สุดสุด หมายถึง รายการประเภทควิซโชว์ (Quiz Show) แนวทดลองวิทยาศาสตร์ ที่สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) ร่วมกับ บริษัท อสมท. จำกัด (มหาชน) ซึ่งลิขสิทธิ์มาจากประเทศเยอรมนี โดยออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ โมเดิร์นไนน์ ทีวี ทุกวันพฤหัสบดี เวลา 20.30- 21.30 น. และออกอากาศซ้ำในวันอาทิตย์ เวลา 12.00-13.00 น.

ควิซโชว์ (Quiz Show) หมายถึง รายการบันเทิงที่ผู้เข้าร่วมแข่งขันจะต้องตอบปัญหา โดยในการตอบปัญหาจะมุ่งเน้นในด้านการใช้ความรู้ ความคิด สติปัญญา ไหวพริบ หรือการเดา จากตัวเลือก ซึ่งฝ่ายที่ชนะจะได้รับรางวัลตามกติกาที่ตกลงกันไว้

พฤติกรรมการเปิดรับชมรายการ Mega Clever ฉลาดที่สุดสุด หมายถึง ความถี่ในการเปิดรับชม ระยะเวลาในการเปิดรับชม ช่วงเวลาที่เปิดรับชม และลักษณะการเปิดรับชมรายการ Mega Clever ฉลาดที่สุดสุด

การใช้ประโยชน์จากการชมรายการ Mega Clever ฉลาดที่สุดสุด หมายถึง การนำสาระความรู้ที่ได้จากการชมรายการ Mega Clever ฉลาดที่สุดสุด ไปใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านสารสนเทศ ด้านความบันเทิง และด้านการรวมตัวและปฏิสัมพันธ์สังคม

ความพึงพอใจจากการชมรายการ Mega Clever ฉลาดที่สุดสุด หมายถึง ความรู้สึกที่
ได้รับการตอบสนองความต้องการของกลุ่มตัวอย่างในการเปิดรับชมรายการ Mega Clever ฉลาด
ที่สุดสุด ทั้งในด้านเนื้อหาของรายการและด้านการนำเสนอรายการ

ผู้ชม หมายถึง ประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครที่เปิดรับชมรายการ Mega
Clever ฉลาดที่สุดสุด ที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์โมเดิร์นไนน์ ทีวี ทั้งที่เปิดรับเป็นประจำและเป็น
ครั้งคราว

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อให้ทราบถึงระดับการใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันจากเนื้อหาที่ได้รับจากการ
ชมรายการ Mega Clever ฉลาดที่สุดสุด ที่เป็นรายการเกมตอบคำถามแนววิทยาศาสตร์และมีการ
ทดลองให้เห็นจริงๆ
2. ได้ทราบถึงความพึงพอใจของผู้ชมรายการ Mega Clever ฉลาดที่สุดสุด ที่มีต่อ
เนื้อหาสาระและความบันเทิงของรายการ
3. เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบและเนื้อหาของรายการโทรทัศน์ ประเภทที่
ให้ทั้งความรู้และความบันเทิงของไทยให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากขึ้นในอนาคต

ชำนาญกหาอสมุด